

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՊԵՐԱԿԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՊԱՐԱՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ

ՏԱՍԵՆՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՋՄԻՒՌՆԻԱ ՌԻՐԱԹ 12 ՄԱՅԻՍ 1850

ԹԻՒ 363

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ

Կրտսեր Պրոֆ. Կ. Ստեփանյան

Բարձրագույն Պուր, որուն մարդասիրական և հայրախնամ ընթացքը յայտնի է ամենուրեք, միշտ խոհեմութեամբ և գթութեամբ վարուելով սատակ և բռնի միջոցները խորհրդով կուշարնէ և ամենէն վերջը ի գործ կը դնէ ծանր դէպքերու մէջ, այսինքն էր որ հաստատութեամբ կրնանայ որ բարձրութիւնը և խրատական խօսքերը օգուտ մը պիտի չկրնան ընել խառնակող ժողովրդեան վրայ : Եւ ահա այս պատճառաւ է որ Պատմախոյզ գէմ ընտանական գործքերը տակաւին չսկսան, ու փորձ կը փորձուի առանց արիւնահեղութեան վտանգն մը տալ այս սպասարարութեան :

Կառավարութեան այս մարդասիրական ջանքը կերելի թէ պիտի յաջողի, բանդի Պատմախոյզն ապ ըրի շօնէ գրուած լուրերը կը ճանաչանան, թէ սպասարարները տեսնելով բազմաթիւ կանոնաւոր զօրաց գումարու մը մեծ տարակուսութեան և երկիւղի մէջ մնացեր են և կըտան թէ առաջ քարկեր են որպէս իրենց զգեստ որնեքն քանի մը հոգի պատգամաւոր յազարկէն ի կոտան գնու պոլիս իրենց գանգատները և միանգամայն իրենց հնազանդութիւն հաստատութիւնը Բարձրագույն Պրոֆ. մասու ցանելու համար :

Երբ որ բարձր մը կամ նահանգի մը ժողովուրդը իւր դժբաղդ հանգամանքը և գանգատը օրի նա որ կերպիւ յառաջ կը բերէ, կառավարութիւնը վեհափառ կայսեր առատագութիւն հրամանալը համեմատ, պատրաստ է սիրով և քաղցրութեամբ մտիկ ընելու, և յետ ընտանութեան և թէ հիմնաւոր գտնէ զայն, անտարակոյս ազդարարութեամբ զարմարեան իրաւունքը յառաջ պիտի տանի և արդարութիւն պիտի ընէ : Բայց եթէ այս օրինակուր և շտապ շուրջն խտարելով անհնազանդութեան անել ճանապարհը կրնանան, այս ծանր յանցանքով իրենց իրաւունքը, թէ և հիմնաւոր ըլլայ, բոլորովին կը կորսնցնեն և անոնց գէմ իրիտ միջոցներ բանեցնելը հարկ կը ըլլայ, որպէս իրենց :

Երբին գլուխը գալով իրենց ինքնակալին ունեցած պարտաւորութիւնն ճանաչեն :

Ճիշդ այս օրինակ եղաւ Պատմախոյզ մէկ մասին դատարարութիւն ընթացքը, որ ժողովուրդը որը հանելով գէնքը ձեռքը արտօնութիւններ տանալը յուսար : Բայց այս տխրամիտ աղբը տամբները զիրուցան ընելու համար 24 ժամ բաւական եղաւ կայսերական զօրաց : Եւ այժմ Պատմախոյզը ազէլ ճանաչելով իրենց պարտաւորութիւնը, օրինաւոր և ուղիւ շուրջը մտան նորէն ուսկից զարտուղեր էին և իրենց զխաւար ներէն 18 հոգի պատգամաւոր յազարկեցին ի կոտանգնու պոլիս, որ իրենց գանգատներն կառավարութեան մատուցանէ : Եւ այս պատգամաւորները ամսոյս 1 ին հասան, և տարակոյս զիայ թէ Բարձրագույն Պուր անոնց գանգատանցքը մարդասիրաբար ու շաղկութիւն ընելով, սիրով պիտի ընդունի իրենց աղաչանքը, եթէ արդարութեան և իրաւանց վրայ հիմնուելն :

Գաղղղի լիակատար իշխանութիւնն ունեցող դեպքան զօրապետ Օրբը անցեալ շաբթու անգամ իր կարգի աղանձեղեայ Արեւիկ Իֆրիկայ ընկալաւ օգոստոսիառ կայսրէն, փոխանակ իւր խոհեմ և արժանաւոր ընթացից, որով կարող եղաւ Տաճկաստանի և Գաղղղի մէջ եղած մտերմական կարգից տիւրները հաստատուն պահել :

Ամսոյս 1 ին երկու շաբթի գիշեր հրդեհ մը պատահեցաւ ի Պէյթղը Լիկ Լալը բաւած թաղը և թէպէտ իսկոյն ամէն կողմէն օգնութիւն հասաւ, և տէրութեան երեւելի պաշտօնատարները իրենց ներկայութեամբ կը բարձրեցնէին հրդեհաչեղանքները, բայց և այնպէս շատ տներ և խանութներ միտի գարձան, կը ընէ նաև թէ 2 հոգի կեանքներն կորսնցուցեր են այս դժբաղդ զիպտածայն մէջ : Հետեւեալ օրը ուրիշ հրկիզութիւն մըն ալ ի կոտանգնու պոլիս Պատմախոյզ Կառավարութեան շուրջը պատահեցաւ շուկային մօտ, և 16 խանութ հրոյ ճարակ եղան, քանի մը խանութներ և երեք տուն ալ մեծապէս վնասեցան :

Կառավարութեան հրամանաւ Վեֆիք փաշան թափելի Պատմախոյզ շաբթու ամսոյս 1 ին մեկնեցաւ Լիկ Լալը երթալու, ուր կըտանի կայսեր կենդանագիրը որքի վրայ բաշտուած : Կոր օգոստոս փառ Պա լիանը հաճեցաւ նուիրելու բարձրագույն Վարդապետ փաշային :

Կայսերական բժշկականութեան գաղղղի տեսուչ Օրբիք Էֆենտին գաղղղի յատուկ ժողովոյ մէկ նիստին մէջ նոր գործակալներ կարգեց անցեալները կառավարութեան համար, որ առանց վերատեսչի մնացած էր Տոթթոր Սիփ ձեռքը կայսեր պալատին բժշկապետ կարգու ելն ի վեր : Եւ առաջի յիշեալ գործակալաց անուանքը, հայազգի պարոն Սերուլէ Վիլենեան բժիշկը, Վարդապետը, Վարանտի Լըշենիս, Վարդապետի և Լալայ : Եւ մէջ մէջէն պարոն Վիլենեանը ընդհանուր հրատարակիչ անուանեցաւ և մօտիկ Լալայը հոգաբարձու սոյն հրատարակութեան, որ առաջուց ալ այս պաշտօնը կը վարէր :

Անցեալները Լորեի Լամպրիթի անուամբ յոյն վարժապետ մը, դատաւորութեան պատճառաւ կը իրիտ երթալով, նոյն կողմէն յոյն բնակիչները ապստամբութեան շարժելու կը ջանար : Կիրիտի կառավարութիւնը իմանալով այս բանը և հաստատուն վրայութիւնը ալ ձեռք բերելով անոր այս օրինակ բրէական յանցանքը համար, իսկոյն նոյն մարդը բռնել կուտայ ու կոտան գնու պոլիս կը կրկնէ, ուր այս օրերս հասաւ և ոստիկանութիւն բանտը դրուեցաւ : Բարձրագույն Պուր հոգաբարձուաց յատուկ ժողով մը կարգեց, որ յիշեալ Լորեի Լամպրիթի ընթացքը օրինաւոր կերպիւ բնէ :

Ամերիկայի Միացեալ Վահանգաց դեսպառ նախան թարգման միտոր Պրոնը իւր ընտանեօքը մեկնեցաւ այս շաբթու հայրենիքը այսինքն Վիլենեան երթալու, ուսկից 14 տարի է որ երբ է : Միտոր Պրոնը 5-6 ամիսէն ետե պիտի դառնայ ի կոտանգնու պոլիս իւր պաշտօնը վարելու :

ԲԱՆԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ

ԳԱՐՈՒՆ

- Վերածննդի բացան դրուելը գարնայնոյն,
- Տիրատեսակ սիրտը գագնին ինդուութիւն,
- Նշուազեղ լուսին ըզյոս մեղմացայոս,
- Ճաճանչազեղ ծագէ արև ճառագայթ,
- Ելլուն այգուն սիւսի ի դաշտս սիւս քաղցրիկ,
- Մարդաբարեկամ պճնին ի գարդ գեղեցիկ :
- Թագուք յեթերս սաւառնաթիւ ճուռուղին,
- Յոսա վարսագեղ քիբու շտիակը գեղգեղին :
- Խու մը կարգուց զոյգ ընթանայ գեղգեղին,
- Մնէ փափկիկ նորափետուր աղանի :
- Բայ արագիլ ընդ զուգակցին ի բոյն իւր,
- Ելէ զձուս, նստիլ ի թուխս անգանոր :
- Ոստուն գորտանց երկակնցաղ բանակը հոյծ,
- Յոտուակ փայլուն առնէն ստեպ զեւ մոյծ :
- Հօտ ոչնարաց յերես դաշտին սիւսեալ զիւր,
- Վառնք, եղիք շղին ի մարդ ծաղկալիր :
- Իսկ հօտ մարտաց սեղ ճարակին ընդ գառանց :
- Մերթ տան նոցա կաթն անուշակ գիրգ քոնց :
- Մերթ որոճան յեցեալ լուի իւր ի բարձ,
- Իոյ եղբոր պերճ ընթանայ գեղմաբարձ :
- Կայնի այ յանտա սրանան այճեց աշխոյժ իու մը,
- Մորչ սարարթիւք ծանրին քնքու չկողեր սուրբ :
- Օրուարթագէմ օտոտտեն անդ որթուք հոծ,
- Իայտախարիւ վետ վետ շողայ պարանոց :

- Երբին, հովիտը տան արձագանգ իրերաց,
- Հովիւն անբուն փունջ փունջ կախեալ զգլխով,
- Ինչ ուռնեհեա երգէ գեղգեղ անկողով :
- Յուպ ի ձեռնին կնդուղ ի գլուխ կայ ի դէտ,
- Եւ սրնգաւ հաբէ զնոսին մէտ ի մէտ :
- Մատակերամ մանկաբէ գեղգեղին ի փարախ
- Պաշտուարանու դատ գատ ձեպէն անդ ուրախ
- Ոմն ըզկաթին ընդ բաժակ փրփրազեղ
- Ոմն ըզկաթի ծօտքէ անոյ շլթնալի :
- Ոմն առ գառանք նստեալ խաղայ ընդ նմին,
- Տայ սեղ ի ջուր երկատամնեայ ծնօտին :
- Կանաչազեղ իջես այգուն ի պարտեղ,
- Մարդարտահատ տեսցես ի փայլ ցող ի սեղ :
- Վարդ փառ ի փառ փթթեալ հայի ի ստորոտ,
- Չիւնապիտակ յատիկ անոյ թուրէ հոտ :
- Եւ սուկեպոյն մեղուք թեք շողալուն
- Վարդից ի փարգ ի նոր վաստակ գարնայնոյն
- Խուսն ի փեթակ առնէն արագ զելու մուտ,
- Վշտոյ նոցա ճօճի յայերս իւր ըզտուտ :
- Որ ըզձառոց անխաղաղար պարտախիս,
- Օր գարուն միշտ ձիւր արագէ և մահացու իս,
- Եւ կից ի թիւ և զխաղոյ սուկեպուս,
- Տխուր սրտիգ մէն մի օղկոյ նոր տայ շուն :

ՅՈՅՆ ԾԵՆՈՒՆԻ ՄԵ ԽՕՍԻԵՆ

Եւ ինչու համար է որ Յունաց պատմութեան թերթերը գարձնելու ատեն մարդս ներքին սեր մը կը կրկնէ այս աղբիս վրայ, տեսեր եմ ալ անանկ ներք որ տեղ տեղ Յունաց արիւնքները կարգաւորաւ ատեննին երևակայութիւնն անուշ գաղղղարէ մը յափշտակ վեղով արցունքնին չեն կը կը բռնէ և անշուշտ այնպիսիները Յունաց վեհանախական աշխոյժը և զիւրաքանչեան առաքնութիւնները կը կարգային : Բայց ստով մի կարծեր, որք եակ իմ, որ այս աղբին նախանձու կիբը և անտան լի ամբարտաւանութիւնը ինձի հաճելի ըլլան, երկուքն ալ ստիկալ մը թիւններ են ու կառաւարութեան մը ստիկալը դահիճները, նախանձը կը ծնանի հերձուածը, ամբարտաւանութիւնը կը ծնանի բռնաւորութիւնը : Թէ որ այս երկու փետր Յոյն շունենային ով կրնար ժխտել իրենց առաքնին աստիճանի ազգ ըլլալնին, նոյն այս ախտերը չէին զերեք շատ անգամ Վեհասայ լուսափայլ տաճարէն յանկարճ դէպ ի Պուր տանեան խաւար անդունդը գաճալի ժող :

Բայց պիտոր ըսես Վեհասայ ասանկ ազգը վար կը կարնես, միթէ ուրիշ չին ազգաց մէջ երկ պառակտութեան կամ բռնաւորութեան վնասակար հետեւանքները անտեսեցան : Եւ այն ազգերուն տգիտութիւնը իրենց յանցանքը կրնայ բաւել :

Լ. Պ.

ԵԳԻՊՏՈՍ • Ազգաբնակչութիւն . 26 Ազգութիւն : Քաղաքացիականութիւնը մեծ հանգարտութեան մէջ է , և կատարեալ հանգստութիւն կրտիրէ բոլոր Ազգութեան մէջ : Բարձրագոյնը Ազգաբնակչութեան մասին մտածելու համար : Բայց արդարեւ աստիճանական զարգացումը անհրաժեշտ է : Բայց արդարեւ աստիճանական զարգացումը անհրաժեշտ է : Բայց արդարեւ աստիճանական զարգացումը անհրաժեշտ է :

Աստիճանական զարգացումը անհրաժեշտ է : Բայց արդարեւ աստիճանական զարգացումը անհրաժեշտ է :

ԱՍՏՈՐԻՔ • Պերսի . 28 Ազգութիւն : Հանգստութիւնը կը շարունակուի . այս տարուան հունիսէն ընդհանրապէս ամենքն ալ աղէկ և յաջող կերպով քանդակուած մը ի վեր պատուական եղանակներ կրնէ . մանաւանդ մետաքսը առատ կերպով : Առևտրական վեճերը որոշելու համար վաճառականութեան ատեն մը հաստատուեցաւ այս տեղ քիչ ժամանակէ ՚ի վեր , և որուն անգամները շարքաթեր կրկու անգամ , այսինքն երեքշաբթի և շաբաթ օրերը կը ժողովուին , և մինչև ցայսօր մեծ ծառայութիւններ րոնք քաղաքին :

Հոլանտայի արքայազուն Վարիանա իշխանուհին 8-10 օր Պերսի մնալէն ետև , ամառը 23ին գաղղիական շոգեհաւով Վարսիլիա գնաց :

ՀԱԼԵՊ • 22 Ազգութիւն : Երկրագործութիւնը և բարեկարգութիւնը կը շարունակուի միշտ բարեխառն հոգատարութեամբ մտածաբան Օւրիք Մուստաֆա փաշա կուսակալին . որ ոչ միայն քաղաքին ապահովութիւնը վրայ անդադար կը հսկէ , այլև բրիտանացի ազգաց վրայ մանաւանդ խնամք մը ունի , և օգոստոսիս Վրայսեր մարզապետը հրամանացը համեմատ հաւասար կըրունէ գտնուող Վահմէտականաց հետ ամէն բաղադրական գործը բերու մէջ : Աստի բոլոր բրիտանացիները կորհնէն ՚ի խորոց սրտի իրենց առատագութիւնը և կալիքն անտունը . որուն հայրական կառավարութիւնները այս օրինակ կրօնական և քաղաքական ազատութիւն կրկայելին . Հետեւեալ գէպը մեծ

տգիտէն շատ բան պէտք չէ պահանջել . թէ որ Վրայսերը զՅունական կրօնէն , չկայ Վեմսթրէնէս մը որ սիրտը ամբէ . թէ որ Շապուհ և Արտաշէր անարգարութեամբ ձեր Հայաստանը կ'առ պատակեն , չկայ Արիստոտէս Արգար մը որ իրենց իրաւունքի սահմանը գծէ : Բայց երբ որ Վեմսթրէնը իր գրաքի Վակեղեմոսին գէտ պատերազմին անգութութեամբ կը բռնաբարէ ու իրաւունքը ոտքի տակ անտնելով իր փոփոխասէր մտքին առաջնորդութեամբ ձեռնարկուած անձանց արտասահմանութիւնը սուտ բերնով կը լծուէ , ամբթ իրեն իմաստուն և փիլիսոփայ անուանը , ամբթ իրեն սարգեանի պատկերուն զորոնք չափազանց անմեղարեան մէջ թաթխելու : Ով Հայրենիք իմ , մեծ եղարայն , գիտութեանց և գեղարուեստից որորանը կը բերնուինք , բայց ինչպէս ներքեմ բեղի այս պակասութիւններդ :

Սակայն մարդս այս ազգին վրայ ներքին սերմը կը գրայ ըսի՝ որովհետև աս ալ անկերև կըրտու նանք որ Յոյնք՝ ամենայն վտանգներէ պաշարված և որևիցէ քաղաքական սնանկութեանց մէջ զբաւնրված ատենին ալ գիտութիւնը ոչ երբէք իրենց գրկերէն ձգեցին ու երևելի մարդիկ մեջ չկրնէն պակաս չեղան : Ատեղ է Յունաց ամբարտաւանութիւնը , բայց սքանչելի իրենց ուսումնականութեան տեսքը , դատասպարտէ՛ առջինը , բայց զարմացիլ ու պաշտէ՛ երկրորդը :

ապացոյց մը կրնայ ըլլալ օսմաննան կառավարութեան կրօնական թոյլտուութեանը համար , որ խիստ մեծ ազդեցութիւն ըրաւ Հայրենի մէջ :

Վաղղիոյ անբութեան հպատակ մարդու մը աղջիկը անցեալները յանկարծ իւր հօրը անէն կը փախչի . ճնողքը շատ կը փնտռեն զայն . բայց չեն գտներ : Կրթք օրէն ետև աղջիկը կուսակալին պալատը կը թաքցնուի , ու Օւրիք փաշային ներկայանալով իրեն ով ըրաւ կը փնտրեն , ու կը յարէ թէ իւր յօժար կամօրը եկած է որ Վահմէտական կրօնը ընդունի : Այն մասին կուսակալը խոյն ըրաւ կուսայ Վաղղիոյ հիւպատոսին , որ անմիջապէս իւր ատենագրութեամբ (քանիչ լինու) ընկերութեամբ աղջկան հօրը և բահանայի մը կը յուղարկէ կուսակալին որոշումը : Այնք կերթան աղջիկը կը տեսնեն , և իրենց խնդրոյն համեմատ աղջիկը իրենց կը յանձնուի , որպէսզի եթէ կրնան՝ անոր մտքին որոշումը փոխեն :

Բայց ճնողքը , ազգականաց և բահանայից յորդորանքը և համազական խօսքերը ամենն ին աղջկան միտքը չեն կրնար փոխել . որ քանի մը օրէն ետև իւր առաջին որոշումները վերստին կը քառանայ կուսակալին պալատը : Օւրիք Մուստաֆա փաշան բանն օր ևս պահել կուսայ զայն երևելի անձի մը տունը , ուրտեղ աղջկան ճնողքը և ազգականները շարունակ ազատարար կերթային զինքը տեսնելու և յորդորելու որ իւր հայրենի կրօնը չթողու : Արջապէս ամէն ՚ի գործ դրուած միջոցները ՚ի գերեւ ելելով , կուսակալը նորէն կը ձանձուցանէ Վաղղիոյ հիւպատոսին թէ , եթէ տակալին յոյս մը ունի աղջկան վրայ , իւր կողմանէ ամէն թոյլտուութիւնները պիտի ընէ . սակայն բացասական պատասխան մը ընդունելով , յայնժամ կուսակալը պարտաւորեցաւ Վահմէտական օրինաց համեմատ՝ տաճկացիներ զխիշեալ աղջիկը . որ քանի մը օրէն ետև Արտասնուպարեցի Վահմէտ պէյին հետ ամուսնացաւ :

Այս օրինակ կրօնական թոյլտուութի մը Հայրենի մէջ երբէք տեսնուած չըլլալով , մեծ ազգեցութիւնը ըրաւ բրիտանացի ազգաց վրայ : Բանդակէն առաջ եթէ մէկը բարկութեամբ , կամ ուրիշ զիպուածով մը Վահմէտական կը լրաւ ըտելու ըլլար անգամ մը , այլ մէկ մըն ալ իւր խօսքը ետ առնուլ անհնարին բան էր , այլ կամայ ա կամայ զանիկա տաճիկ պիտի ընէ ին : Արգ՝ հին ժամանակուան կառավարութիւնը այժմեան մարդասէր և հայրական կառավարութեանը հետ բազմատեղով , կրթութեամբ իմաստասիրել մեր ընթերցողացը թէ նրբան մտքիմ երախտագիտութեամբ լեցուած է բրիտանացի ազգաց սիրտը իրենց առատագութիւնը և իւր իմաստուն կառավարութեամբ այս օրինակ և ուրիշ ազգի ազգի մարդասիրական կարգադրութեանցը համար :

Այլ թէ որ իմ բերնէս ազգիս վրայ գովեստ մը կըրես , մի կարծեր որ այժմեան Յոյները արժանի ըլլան նոյն գովեստին . ես քեզի խօսեցայ միայն այն նախնի հայրենակիցներուս վրայ որոնք միշտ քաջութիւնն ու առաքինութիւնը իրենց կէտ նպատակի դրած՝ հայրենաց ծառայութեամբ մէջ կեանքերնին անցուցին : Յոյնի մը բնական եղած այն վեհանձն նկարագրը որ կը կրկնուի պատմութեան մէջ հիմնական Յունաց գեմբին վրայ չէս տեսնար . հիմնական խանգարած քաղաքականութեան շահատէր հանգոյցները ուրիշ ցած տիպ մը տուեր են այն ՚ի բնէ աղնուական երեսներուն : Այս բանիս համարվելու համար գիտես հին Յունաց աղնուականութիւնը և իրենց անձնական պատուոյն վրայ ունեցած յարգը . գիտես այն առաքինասէր անձանց արութեմ գործը որ իրենց խորունկ նախատեսութեամբ հայրենաց գերութեան լըծը այնչափ անգամ քակեցին : Բայց ախրսս . . . ով է սա նոր Վերելուցը որ արեւմտեան գէպի ՚ի արեւելք , Պարսկաստանէն դէպ ՚ի ներկաստան հսկայաբար կը յարձկի . . . Ով Յունաստան շատ մեծցար , այս եղաւ քու յանցանքդ , այս բեղ կը թաքանայ : «Արեւիցէ տեսնուած թի որ շատ կը փայլի , մտնէ իրեն կործանումը» . ըսաւ Փիլիսոփային մէկը . ջահը վերջի մարտը ատենը աւելի սաստիկ բոց մը կը հանէ , մի խաբվիր , մտնեցրէ լըմնալը :

ԱՐՏԱՐԻՔ ԵՒ ԻՒՐ

ԱՐՏԱՐԻՔ . Լոնտոն , 7 Մայիս ըստ նոր սուրբի : Քաղաքացիական լրտոր անցեալ ամսոյ 23ին մեծաշուք հացկերայթ մը ըրաւ Ազգայական սրահը ուր ներկայ էին Արտ և Ալէտի Ռիւտելը , Անտոնի մարքէզը , լրտ և Ալէտի Ռիւտելը , Արէյ կոմսը և իւր ըմակից կոմսուհին , Վաղղիոյ գեւապանը և գեւապանուհին , Ռոդըրտ պարոնը և պարոնուհին , և ուրիշ երևելի անձինք : Վայն լրագիրը կը թէ թաղաքացիական լրտոր այս հացկերայթին վերջը գինի խմեց բոլոր կոնտականաց հետ ՚ի կենդանութիւն թափուհայն , Ալպերթ իշխանին և թագաւորական գերդատանին , ՚ի կենդանութիւն ցամաքի և ծովու զօրաց , կղերին , թագաւորու պաշտօնէիցը (մինիսթր) , օտար տէրութեանց գեւապանաց և մասնաւորապէս Վաղղիոյ գեւապանին . ՚ի կենդանութիւն լրտորուն խորհրդարանին պատգամաւորաց խորհրդարանին և փաստաբանից ժողովոյն : Արտ Դոնս Ռիւտելը այս առթիւ ոտք ելելով պատուական աստեղաբանութիւն մը ըրաւ . որուն մէջ հետեւեալ յօդուածը կը գտնուի :

«Բարեբաղդ կը համարուի զի իմ քոք տեսնելով Գաղղիոյ գեւապանը , որ ուրիշ առթի մը մէջ կը յայտնուէր , թէ իւր ներկայութիւնը ստատուութեամբ և համարուի իբրև առ հաւատեցող գաշտակցութեան և մտերիմ միտքանութեան երկու ազգաց մէջ (Վաղղիոյ և Արգոյն) :

Երանի թէ այս գաշտակցութեանը երկու ժամանակ տեւեւ և կարծեմ թէ պէտք է միշտ միտքանութեան և մտերիմ գաշտակցութիւն ըլլալ այս երկու տէրութեանց մէջ , որոնք փորձով ցուցուցին իրենց գերազանցութիւնը ամէն տեսակ գրականութեան և աստեղագիտութեան կրթութեան մէջ : Այս երկու ազգաց միտքանութիւնը անտարակոյս աշխարհքին խաղաղութիւնը և բարութիւնը հաստատուն պիտի պահէ» :

Ինչպէս կըրտեսնուի Սեմին Ռիդանիոյ և Վաղղիոյ կառավարութեանց մէջ առայժմ մեծ սէր և միտքանութիւն կայ , և հետեւաբար համաձայնութիւն ընդհանուր քաղաքականութեմ վրայք :

— Ոնտոնի մէջ 1851ին ամէն ազգաց հաստուածոց համար ըլլալու տիեզերական ցոյցին պատրաստութիւնները կը շարունակուին մեծ գործունէութեամբ : Այս ցոյցին համար յուղարկուած վաճառքները մաքս պիտի չլքարեն , բայց մաքսի պաշտօնատարը հոգ պիտի տանի , որ տիեզերական ցոյցը լըմնալէն ետև նոյն վաճառքները վերստին դուրս ելլեն Անգղիայէն . սակայն եթէ հետեւաբար այն տեղ վաճառուելու ըլլան , յայնժամ բաւ օրինի մաքս պիտի հատուցանեն : Յիշեալ ցոյցին սահմանուած վաճառքները հետեւեալ նաւահանգստաց մէկէն պիտի մտնեն . որ են Անտոն , Վիլիսուել , Պրիսթըլ , Հալլ , Սիւգասըլ , Տոլր , Ֆոլգեսթըն , և Սուտեմթըն : — Սեմին Ռիդանիոյ կառավարութիւնը շատոնցմէ ՚ի վեր չափաւոր հարկ մը (վերկի) դրած

Այս , անկաւ Յունաստան : Բայց ամէն ազգերուն աւերակաց մէջ զնան նոյն . խառն մնացորդներուն մէջէն կը տեսնուի գեւեղ Յունաստանին ձիւնափայլ սիւնը՝ որ ոտքի վրայ կեցած ամէնուն աչքը իրեն կը բացէ . վրան դրած է «Վիպոնի-ն» : Տես որչափ խառնիճաղանձ ազգեր անոր 4 կողմը կը կուսնուին . Հոստիսիցիս իրեն գոռու յաղթականը բերանաբաց իրմէն իմաստութեան տունը ընելու կը վազէ . յաղթող յաղթուողին գեւ ոտքը կ'իջնայ . . . ով փառք Յունաստանի , ով ըսաւ թէ յաղթուեցար :

Իսկ այսօրվան օրս թէ որ Յունաստանը հարցընես , Յունաստանը ոչ ինչ է , Արտուած խորտակեց իրեն աթոռը . . . թէ պէտև Արտուածը բարկութեան կրակը որ գահայն արդեօք չգպաւ : Անոր համար կ'աղաչեմ բեղի նրդեակի մի հարցներ ինձի այսօրվան օրս բան մը Յունաստանի վրայ , և ոչ իսկ ուրիշ ազգի մը վրայ : Ազգերը ինքզինքնին մոռցան ու զիրենք չեն ճանչնար . ինչպէս ուրիշը իրենց վրայ աչքը անկէ ու խօսի . իրենց ինչ բանին վրայք կ'ուզես որ խօսիմ , երբ որ իրենց չնամը իրենց ձեռքովը կը կործանեն , ուր այսքս տնկեմ երբ որ ամէն բան ետև է ետև կ'իջնայ , ուր հանգչինք այս տիեզերական ալեկոծութեան մէջ . ուր է նաւահանգստար , որ ծոցը մեզ պիտոր գրկէ : Այս անանձ ու գահայնութիւն հեղեղին ետևէն քշված՝ որ կողմը կ'ուզես որ աչքս

է սպառնալից թեան (սիբուրթա) թղթոց վրայ : Վհաւանիկ այս հարկոց բարձր գումարը , որ վերջի շորս տարուան մէջ վճարեցին հրկիւր թէ համար միայն հաստատուած ապահովութեան ընկերութիւնները : (Յամին 1845՝ 24 միլիոն ֆրանք , 1846ին՝ 24 600 000 ֆրանք , 1847ին՝ 25 միլիոն , 1848ին՝ ևս 25 միլիոն : (Յայտնի է որ մէկ ֆրանքը 175-176 փարա կարծէ այժմ) :

Պեճիկայի թագուհին և Օրլէանի դքսուհին այսինքն Լուի Ֆիլիպի թագաւորին այլի հարսը այս օրերս հասան Ղնդիլիս :

ԳԱՂԱԿԱՆ . Փոքրէ , 8 Մայիսի ըստ նոր տուժարի : Բնկերականաց (ստիպարութ) կողմանէ ազգային երեւոյթիան առաջարկուած մօտիւ Լոսթէն Սիւ գիտնական անձը 128 007 բուէիւք երեւոյթիան ընտրուեցաւ : Իսկ կառավարութեան կողմանէ յառաջ դրուած մօտիւ Լըբէրը 119 425 բուէ ունեցաւ . բուէ է որ մօտիւ Լոսթէն Սիւ 8582 բուէ աւելի ստացաւ : Եւս ընտրութիւնը մեծ ազդեցութիւն ըրաւ մայրաքաղաքիս և բոլոր Գաղղիոյ մէջ , ըստորում Փարիզի նահանգին մեծագոյն մասին այժմեան կառավարութեան դէմ ունեցած դժգոհութեանը ապացոյց մըն է , և միանգամայն ընկերական և սոցիալական (տեմոքրատիք) կուսակցութիւն յառաջդիմութիւնը կընշանակէ . որ երթալով կըզօրանայ , և հետեւեալ նոր յեղափոխութիւն մը կըվախցուի Գաղղիոյ մէջ : Աստիպարութիւնը այս բանին նախատես ըլլալով , կըխորհի ընտրութիւն օրէնքը սեղմելու . այսինքն այնպիսի պայմաններ պիտի դնէ ընտրուող վրայ , որ հարկաւ ստորին կարգի ընտրուող թիւը խիստ պիտի քիչնայ : Այսպիսով բոլոր Գաղղիոյ մէջ գրեթէ 11 միլիոն ընտրող կըհաշուեն : Արդէն հոգաբարձուաց մասնաւոր ժողովը հաստատուեցաւ , որ ընտրութեան օրինաց վրայ ազէկ բնուութիւն մը ընելով իրենց կարծիքը կառավարութե գրով յայտնեն :

Բրեւ լրագրոյն մայիսի 7 թերթին մէջ կըկարդաւ զամբ : «Սօսիւ տը Լամարթիւնը , որ երկու ամսուան համար թողուած թիւն խնդրած էր աղագային ժողովքէն Արևելք երթալու համար , այսօր իւր խնդրագիրը ետ առաւ . քանզի մտածեց թէ ներքին չէ ընդհանուր բուէարկութիւն (սիւ ֆրաժ իւնիվերսիթէ) ընտրեալ պատգամաւորի մը դատարկ թողուլ իւր աթոռը , երբոր ընդհանուր բուէարկութիւն օրէնքը վեճի տակ կըզրուի : Աստի ուրիշ ժամանակի թողտալով իւր ճանապարհորդութիւնը , առանց երկմտելու զոհեց մեծ օգուտ մը մէկ մեծ պարտաւորութեան» :

Հասարակագիտութեան գահերէցին հրամանաւորութիւնը հոռի գաղղիական բանակին ընդհա-

նուր հրամանատար Պարակէ Տ'Իլիէ զօրապետը , որ միանգամայն ազգային երեւոյթիան և , Գաղղիա կանչուեցաւ , և անոր տեղ յէմօ զօրապետը Հոմպիտի երթայ :

Ազգային երեւոյթիանց ժողովոյն նիստին մէջ , որ 'ի 2 ամսոյս , շատ վիճաբանութիւններէ ետեւ՝ ժողովոյն մեծագոյն մասին հաշուութեամբը որոշուեցաւ , որ 2 միլիոն 629 910 ֆրանք տրուի պատերազմի պաշտօնէին Հոմի գաղղիական բուէնակին ծախուցը համար մինչև վեց ամիս , այսինքն յունիսի 1էն սկսեալ ցվերջ յունիսի : Պաշտօնական տեղեկութեանց համեմատ Իտալիայի զօրաց բանակը , որ անցեալ նոյնմբեր ամսոյն մէջ գրեթէ 31000 հոգիէ բաղկացեալ էր , հետզհետէ իջաւ 27000 և 19000 հոգիի , իսկ այժմ յիշեալ բանակին թիւը միայն 15000 հոգի է : Հոմի պաշարման ժամանակը 192 գաղղիացի զինուոր մեռան , 1055 հոգի վիրաւորուեցան , և Հոմի հիւանդանոցաց մէջ 825 հիւանդ մեռան :

ՌՈՒՍՍԱՍԱՆ . Բեռլոպոլի 25 Ապրիլ : Գաղղիոյ դեպքանք՝ իւր կառավարութեան հրամանին համեմատ , արտաքին գործոց պաշտօնէաց մօտիւ Աւստրիոյն մասնաւոր տեղեկութիւններ տուաւ ընդհանրական ցոյցին վրայ որ 1851ին պիտի ըլլայ 'ի 1 միլիոն ամէն ազգաց հաստատուող համար և միանգամայն խնդրուց թէ Մեծին Սրբաւեոյ կառավարութիւնը կըցանկայ որ Ռուսիոյ արհեստարները և երկրագործներն ալ մասնակից ըլլան այս ընդհանրական ցոյցին : Ահապա Վայսեր հրամանաւ հարկաւոր կարգադրութիւնները 'ի գործ դրուեցան , որպէսզի Ռուսաստանի հաստատուներն ևս յառաջ դրուին յիշեալ տեղեկական ցոյցին մէջ :

Օդ ստապիա . Վայսեր մայիսի տուժի օրերը կըստ պատուի 'ի Վարսովիս , ուր պիտի մնայ , կըսեն , մինչև սեպտեմբերի վերջը , և ապա պիտի երթայ 'ի Մոսկուա 'ի տօնախմբել իւր կայսերական աթոռը երեւոյն 25 Երրորդ տարեգարձը :

Մոսկուայի ըրագրիները կըճանուցանեն , թէ Վեորգ Երեքտասաներորդ Վրաստանի վերջի թագաւորին ընկից Մարիամ Թագուհին մեռեր է 'ի Մոսկուա 'ի 18 մարտի : Հանգուցեալ թագուհին ծնեալ էր 'ի Տիֆլիս 'ի 26 հոկտեմբերի 1769 ին . ըսել է որ 79 ուկէս տարեկան էր :

ԱՒՍՏԻԱ . Վէնա , 7 Մայիսի ըստ նոր տուժարի : Զովեփ Երկրորդ կայսեր ժամանակէն 'ի վեր Աստրիոյ տերութեանը մէջ երսձ հոռիական կիւրքին արգելեալ էր որ ուղղակի պաշտօնական հաղորդակցութիւն ունենայ Հոմի կառավարութեանը հետ , այլ կայսերական յատուկ թղթու-

ութի պիտի ունենար այս բանին համար , սակայն այժմեան կառավարութիւնը , օգոստոսիա Վայսեր հրամանաց համեմատ , այս օրէնքը ընչէց և կառարեալ ազատութիւն տուաւ հոռիական կիւրքին ըստ այսմ մասին : Թեպէտև հասարակութիւնը կասկածանաց և երկիւղի մէջ մնաց կըզրին այս օրինակ ազատութիւն տրուելու համար , սակայն կառավարութիւնը խորհեցաւ թէ , ըստորում ամէն կրօնի ազատութիւն պիտի ըլլայ այսուհետև : Աստրիոյ քաղաքական օրինաց համեմատ որ 1848 ին հաստատուեցաւ , ուստի արժան չէր որ յիշեալ արգելական օրէնքը հաստատու մնայ :

Վերսալիական գաշնակցութեան խնդիրը միշտ շփոթութիւն մէջ է . և այս ծանր գործոյն վրայօք մեծ երկպառակութիւն կայ Աստրիոյ և Ռուսիոյ կառավարութեանց մէջ :

Վասն հինգ հունգարացի երեւելի անձինք , որոց առաջնորդ էն Վեբնի կոմսը , շուքրա սեպուհը , Գրանչիստա Չիքի կոմսը և այլն աղերսաբար մը մատուցին օգոստոսիա Վայսեր ծանուցանելով , որ Հոնգարիայի մէջ նոր դրուած կարգադրութեանց մէկ մասը ազգային զգայմանցը և ժողովրդեան սիրելի աւանդութեանց դէմ ըլլալով , կաղաչեն որ նոյն կարգադրութեանց մէջ փոփոխութիւններ ընելու բարեհաճի , որպէսզի կատարեալ միաբանութիւն և սէր ըլլայ Հոնգարիայի և Աստրիոյ կայսերութեան մէջ :

Վէնայի պաշարման վիճակը կառավարութեանը որոշանքը համեմատ տակաւին ժամանակ մը պիտի շարունակուի :

Վրաստանէն թէ վեհապառ Վայսեր այս օրերս ճամբայ պիտի ելլէ Թրեստ երթալու . և նախ որ մը Կրաց պիտի մնայ , որ մը Լուպանա , և 4 օր 'ի Թրեստ . այնուհետև կարճ այցելութիւն մը ընելով 'ի Սլուա , Վայսեր նորէն պիտի գայ 'ի Թրեստ և անկէց պիտի վերադառնայ 'ի Վէնա :

ԻՏԱԼԻԱ . Հոմ , 1-13 Մայիս : Պիտա Իններորդին իւր մայրաքաղաքը մոնիթէն 'ի վեր նշանաւոր փոփոխութիւն մը չեղաւ Հոմի քաղաքական վիճակին : Երկ մտից պաշտօնէան հրամանագիր մը հըրատարակել տուաւ Կաթերա փ Ռոմա անուն լրագրոյն մէջ , որով կըճանուցանէ հասարակութեանը , թէ տերութիւն ծախքը արժանաւորապէս հոգալու համար , անշարժ ստացուածոց վրայ արտաքին կարգի հարկ մը դրած է այս տարուան համար միայն : Ֆիորէնցայի Սալիմալէ լրագրոյն կըզբեն Հոմէն : «Պարակէ Տ'Իլիէ զօրապետը երկար ու յաճախ խորհրդակցութիւն կընէ Պիտա Իններորդին հետ . սուրբ ժողովոյն անդամներէն ինքնիշխան կառավարութիւն ուղղները սիրտերնին կընեղանայ այս բանին վրայ , իսկ ազատասէր-

յառեմ , բայց միայն առ Վրաստան որ որոտման ահեղութեան մէջ ալ կըլսէ իմ ձայնս . անոր որդեակ , անոր միայն : Մարգկային միաբը այս քան բուռն ցնցմունքներուն մէջ այլայլած , հոգին դեռ կընայ խօսիլ ու ապաստանիլ իր ծոցը : Ինչպէս յանկարծական փոթորիկի մը ատեն երկչաթ թռչնոյ մը ձագը գլորեալով իր փափուկ մօրը հետ ծառայն բարձրութեանն ու դէպ մը յարգի վրայ ապաւինած կ'երէ կըմտնէ անորք հեղեղին մէջ , ու ևս բան զեւ սիմվելով իր մօրը գիրկը այնպէս ապահով կ'երթայ հովոյն ալեաց դէմ : Աստի մի կարծեր , որդեակ , որ բեղի երկիրս վրայօք խօսիմ . մէկ խօսք մը միայն ինձմէ ապաստե մէկ ձայն մը «Վրաստան» . հոգւոյս ձայնը , իսկ դիտութիւն , արուեստ , ազգ , արձան և շէնք , սէ , ամէնը մտիկի դարձած կըզարտին կ'երթան : . . . Որ հով , որ մերիկ գանձը կըշարժէ . աշխարհքս աղապարթեան գորութեանը կ'ընծայէ այս խոսութեանց ընթացքը , բայց ես կըլսեմ Վրաստան կայմակին ուրտալը . ես կ'ըսեմ թէ այս համաշխարհական կործանումը իր մասին գորութիւն է : Թող աշխարհք զի սնապաշտ կուէ . կոյ անանկ նախազգացութիւն մը մարդու սրտին մէջ որ ջաբէր . որդեակ , յա , փազանց քաղաքականութիւնը աշխարհքիս եւեւք պայծառութիւնը ու միանգամայն կործանումը պիտոր ըլլայ . մեծցան ազգերը , մեծցան իրենց վտանգներն ալ . աշխարհքս իր առջի տղամայից վիճէն այս կատարելութիւն հասնելով , գարձեալ

նոյն խառնարային անուշոքը կըծրիկոր . ինչպիսի որ ալ և . ոչ զերար սկսանք ձանձնալ . ոչ ազգական ոչ գոշնակից , ոչ մեծ և ոչ գլուխ : Արպէսզի աշխարհքս այս աղետալ կերպարանքը փոխէ դարձեալ այն ահաւոր ու բարեգութ ձայնին կարօտ է . հայա , սովաէր , ըսէ նորէն անգամ մի ալ «Ղղիցի» ու բացվին մեր սպիները , տեսնան մարդիկ քու խաղաղարար ըլլալ :

Վասն կըլսուեի ինձի Զոյն ծերու նի մը , որ աշնան տօն օր մը իրիկվան դէմ բերոր Երեւայի խոռոն բազմութիւնը գերեզմանոցին վրայ զովանալով կըճէ մէր , ասիկա ժողովրդէն քաջիւմ հոն մօտաւ կայ ծառաստանի մը մէջ գերեզմանի քարի մը վրայ նստէր էր ու խորունկ մտածութեան մէջ կ'երեւնար : Կոյ զինքը հեռուէն տեսնելով , հետաքրքրութիւնը կամ բնական ազդեցութիւն մը զիս դէպ 'ի իրեն քաշեց ու հոն մեր մէջը այլ և այլ նիւթերու վրայ խօսքը դառնալէն ետքը , բանը Զոռնաստանի վրայ գալով՝ զարմացայ թէ ինչպէս Զոյն մը տասնի անկողմնափոխութեանը իր ազգը կըգտատէր : Կոյ թէ պէտ իրեն վերջի խօսքերը ինձի աւերորդ ապաշխարական երկցան , բայց ըսելու ատենը իր գէմքին , այնքանուս ու բոլոր շարժումը մէջ անանկ ազգեցութիւն մը կար որ բառ մը չկրցայ անուշ բերանս իրեն դէմ . արդէ օք հոգի մըն էր , կըսէի , որ գերեզմանատան խորշ մը մէջ պահվումս աշխարհքիս ապագայ վի-

ձակը կըգուշակէր : Ինչ և էր նէ , այս իրաւ է որ ծերունոյն բոլոր ըսածները ճշմարտութե հիման վրայ հաստատուած էին ու ամէն մէկ խօսքը բաւական նպատակ մը ունէր : Եւս բանս մեծ սուպարութիւն ըրաւ իմ սրտիս ու ըսի թէ ճշմարտութիւնը որ ազգին մէջ ըլլայ նէ ըլլայ միշտ նոյնն է : Վասնզի յիբաւի ճշմարտութիւնը , ճշմարտասէր մարդ ըլլալը , կրօնքին կամ ազգին հետ կոպած չէ ինչպէս կըխարձեն կոյ նախանձաւ յոյրութեան նեղ սահմանին մէջ արգիլեալ շատ միաբերը : «Այս մարդը իմ հաւատքէս չէ՝ ուրեմն շտակ մարդ չկրնար ըլլալ . վտանգաւոր է անոր հետ տեսնիլը» : Ինչաւ անանկ չէ :

Վրհարցնեմ : - Ինչ է ճշմարտութիւնը . տգիտութեան և սնապաշտութեան գերեզեղ մարդու մը համար : - Արիշ բան չէ , բայց եթէ խղճին ազգուժը . և թէ որ ամէն մարդ անխտիր այս խիղճը ունի , ունի նաև ճշմարտութիւնը իր սրտին մէջ տնկած . միայն տգիտութիւնը և տգիտութեանն ալ աւելի մարդս մարդութեան մէջ ամբողջողը կըբերն են՝ որոնք ճշմարտութեան դէմ գրուի վերցնելով կ'ուզեն անոր յաղթել , բայց իրենց սուրբ իրենց վրայ կըգառնայ ու կն վերջը կ'իյնան կըկործանին : Որքան ալ չէր ըսվէր այս կամ այն մարդը . թէ որ իր խղճին ձայնը մտիկ ընէր . ձայնը որ չիտալիր , որովհետև նոյն իսկ Վրաստան ձայնն է :

(Պիտի շարունակութիւն)

ները անհարու թիւն մը չունին : Կոտ աւարու թիւնն էր զործակալները շարունակ իրենց պաշտօնին կըզբկուէին , և ոմանք ալ աքտորը կըխրկուէին :

Անցեալները Պարսկէ Տ' իլիէ զորագետը Պիտո Իններորդին ներկայացուց Վարդիոյ բանակին աւելն պաշտօնասարները (օֆիսիալէ) . որոց իւր օրհնութիւնը տալէն ետե համառօտ աստեւաբանութիւն մըն ալ ըրաւ իւր երախտագիտութիւնը յայտնելու համար գաղղիացոց , որոնք սչ գրամներն և սչ արիւններն իննսեցին Պարսկէն աշխարհական իշխանութիւնը հաստատելու համար : « Բայցք է իմ արտիս , ըսաւ սրբազան Հայրը , յայտնել այս առ թիւ իմ ամենամեծ երախտագիտութեան զգացմունքը , զոր ունիմ գաղղիացոց ազգին համար . որ զնայեց զոհելու իւր գրամը և իւր արիւնը Հռոմէն արտաքնելու համար զանիջաւնութիւնը և ապահովելու համար Վրիտանի փոխանորդին իւր անկախութիւնը թէ իբրև քա հանապատեալ և թէ իբրև տիրող իշխան » :

Պարսկէ Տ' իլիէ զորագետը այս օրերս մեկնեցաւ Հռոմէն Վարդիոյ դատարարը համար :

ԱՐՄԱՆԵԱՆ . Դուրին 8 Մայիսի ըստ նոր ստուգի :

Յայտնի է հասարակութեանը որ անցեալները ազգային ժողովոյն մեծագոյն մասին հաճութիւնը եկեղեցականաց համար առաջարկուած օրէնքը ընդունուեցաւ . այսինքն եկեղեցականները այս ուհետե եթէ պատժոյ արժանի յանցանք մը ընելու ըլլան , դատաստանի պիտի կանչուին ըստ օրինակի աշխարհականաց , և պիտի դատարար տանին ահաբեկութեան օրինացը համեմատ : Բայց մինչև ցայսօր այսպէս չէր ըլլար , այլ յանցանք եկեղեցականները իրենց առաջնորդէն կըզատուէին , և առաջնորդն ալ Հռոմի Պապին դատաստանին ներքե էր : Յիշեալ օրէնքը հաստատուելէն ետքը Վուրինի Արքեպիսկոպոսը շրջաբերական թուղթեր յուղարկեց իւր թիւները եղած առաջնորդներուն , որոց կերպիւ մը կիմարէնէր թէ թէ պէտք է որ դէմ դնեն այս օրէնքին , և ամենեկին չնստազանգին : Կոտ աւարու թիւնը այս բանը իմանալով իսկոյն ձեռք ձգեց այս շրջաբերականները , և անոր հեղինակը՝ այսինքն Վուրինի Արքեպիսկոպոսը դատաստանի առջև կանչեց , բայց ասիկա չու գեց հնարանքիլ , պատասխանելով թէ ինքը Հռոմի Պապին դատաստանէն միայն կախեալ է , յայտնաւ կոտաւարութիւնը զինուորներ յուղարկեց և բռնեւ տարով զինքը բերդի մը մէջ դրաւ . ուր կըմնայ առայժմ իւր աստիճանին յարգանքը միշտ ընդունելով :

ՅՈՒՆԱՍԱՆ . Ա թիւք , 1-15 Մայիսի : Հեղինակ

կան կոտաւարութեան և Բնգիւղի տերութեան մէջ եղած վէճը լրմնաւէն ետե՛ գլխաւոր դէպք մը զգատահեցաւ այս պզտիկ տերութեանը մէջ : Սեփին Բրիգանիոյ դէսպան վեճափայլ միտար թոնաս Վոսայրը Քիւն եռայարկ նաւէն ելելով , ուր կըբնակէր երեք ամիսէ ՚ի վեր , Ա թիւք իւր պարտքը գնաց , և պաշտօնական կապակցութիւնները նորոգուեցան կոտաւարութեան և իլիւալ դեպագանտան մէջ . ուստի սրը Վոսայրը Քիւն ըրր ծովապետն ալ իւր նաւատորմովը մեկնեցաւ Ա թիւքի նաւահանգիստէն :

Ազգային երեսփոխանաց ժողովը շնորհակալութեան թուղթ մը մատուց վեհափառ թագաւորին , որուն իւր գահունակութիւնը կը յայտնէ՝ այս գործը արժանաւոր կերպիւ յառաջ ասանելուն և լրմնընելուն համար : Թագաւորը ևս իւր կողմանէ շնորհակալ կըլլայ ազգային խորհրդարանէն և բոլոր ազգէն , որ խոհեմութեամբ վարուեցաւ այս դժուար պարագաներուն մէջ , և խոսովութեան մը արտաճառ չուուա : Յունաց թագաւորը կըվերջացնէ իւր համառօտ աստեւաբանութիւնը ըսելով՝ « Պարծանք է ինչ այսպիսի ժողովրդեան մը վրայ խաբարել » :

Վերի գրածներնուս նայելով յիշեալ գործոյն այս կերպիւ լրմնաւորն վրայ թէ թագաւորը և թէ ազգային ժողովը գոհ է : Բայց կոտաւարութեան հակառակ լրագիրները ուրիշ մեկնութիւն կուտան թագաւորին տրուած շնորհակալութեան թղթոյն . որուն համար կըսեն թէ երեսփոխանաց ժողովոյն մեծագոյն մասին հաճութեամբը չըր չուեցաւ , ինչպէս որ սահմանադրական օրէնքը

կըգահանջէ , այլ կոտաւարութեանը իւր սխալները գոցելու համար , այս շնորհակալութիւնը գրել առուա , որ սահմանագրութեան գէտ է :

Անիւի ստորհանրակ անուն յունարէն լրագիրը երկարօրէն կըգրէ այս գործոյն վրայ . զոր բոլորովին կըգատապարտէ , նմանապէս այժմեան կոտաւարութեան ուրիշ քաղաքական ընթացքները :

Վեհափառ թագաւորը Փրիլի կարգին պատուոյ մեծ նշանը շնորհեց Ռուսաց դէսպանին , Վարդիոյ դէսպանին , և մօտե Կրօ սեպուհին , փոխանակ իրենց բարեւէր ընկնցը որ ՚ի գործ գրին Բնգիւղիական-Յունական վէճը օր յառաջ և բարեկամօրէն լրմնեցու համար :

ՅՈՒՆԱՍԱՆ ԵՆԻՒՆԻ

Չմիւսնիս , 12 Մայիսի :

Անցեալ շաբթու Յոպպէէն և Պերութէն Չասարիական շոգենաւ հասան , որոց մէջ գրեթէ 1000 ուխտաւոր կըգանուէին Հայ և Յոյն : Այս առ թիւ իմացանք թէ ուխտաւորաց թիւը ՚ի Ա . Երուսաղէմ խիտ մեծ է եղեր այս տարի , բայց Երուսաղէմ ուղարկուի Ա . Օստիկ տօնախմբութեանը անդորրութեամբ , հոգևոր ուրախութիւն և առանց խռովութեանց երևնելու , ուխտաւորաց առողջութիւնը ամենեկին վրաս մը չէ կրեր , և որ նշանակութեան արժանի է , մահուան գիպուած մը չէ պատահեր այնչափ բազմութե մէջ : Հասարակօրէն կըհաստատեն թէ այս տարուան հայազգի ուխտաւորաց թիւը 5-6000 հոգիի կըհասնի . բայց Ա . Երուսաղէմի մեր յարգը և արժանահաւատ թղթակիցը , որուն նամակին օրինակը կըհրատարակեմք , « իբր 4000 ուխտաւորք » կըսէ . ուստի և մեք կըպարտաւորիմք անոր ըսածին միայն հաւատ ընծայել :

« Փառք ամենաբարին Աստուծոյ , որ առանց ինչ փորձի և խռովութեան անպոչեալ զնշանաւոր առաջ սրբոյ Չաստիկ երգք ՚ի հանգիստ . որոյ սակ արտաբերութիւնը լիաւրթմ գահարանութիւն ՚ի վեր առաքել առ ամենագլխ Հայոց Աստուծոյ , որ իւրով ամենաբարական Անիւ պահպանեալ պահեաց զմեզ , քանզի երկիւղ և սրտախիբ մեծ պաշարեալ ունէր զմեզ սակ անթիւ բազմութեան ուխտաւորաց » որ գերազանցեղ զմեզ ամենեկին : Այ յիսոյն յոպպէ մարտ գտանելին իւր շոր հազար ուխտաւորք . և թիւ բազմութեան գումարեղ յամենայն ազգաց ՚ի տաճարի սրբոյ Յարութեան ՚ի մեծի շարժմանը առուել էր քան զտան հազար . ուստի և մեծ ինչ ապարէն յոյնչափ խռովեալ խռուս բազմութեան չձագիլ ինչ արիւնահնդ կու . որոց ընտելեան և վարպէն զանազանութիւն և կրօնից խորութիւն , մանաւանդ հնացեալ ասորութեան հրեայ՝ որ ՚ի սրտ անթիւ հարեալ կայ , մեծապէս երկեցոյ ցանկը զմեզ արքայաւոր : Ի վերայ այս առ մնային խռովք կանոնաւոր զբոլորն ազգանի և ներկայութիւն քաղաքագետին և այլոց պահպան բուսոր մարդկան թուացուցանելը զձեռս և զիրատ խռովարաց , և անխուսձ սոք մեզ համարուել զերկրպագել տեղե յիշատակ թաղանձ և սրբոյ Յարութեան Յիսուսի . որ աներևութարար հակեր ՚ի վերայ երկրպագուց իւրոց չուա տեղե արմի և խռովութեան » :

Չ միւսնացի ուխտաւորները գոլովութեամբ և շնորհակալութեամբ կըպատմեն ամենապատիւ սրբազան Վրիտան Պարտիարգին և բոլոր արժանայարգ միաբանութե հայրական ինամբը , որով մարգարիբեր և յարգեր են զընդը համազգի ուխտաւորները ըստ ամենայն մասին :

Թէհրանէն մարտի 14ին կըգրեն մեզ :

« Ուրախութե արտի կըփութամ ծանուցանել , թէ ձեր քաղաքացի մեծապատիւ Վաթեան մահ տեօի Յօհաննէս ազան , որ ինչպէս յայտնի է , օգտաւորաւ Շահին առաջին թարգմանն է , պատու ունեցաւ այս օրերս Ա . Ստանիլլապի երկրորդ կարգի նշանը ընդունելու Ռուսաց վեհափառ կայսրէն՝ ՚ի վարձատրութիւն իւր հաւատարիմ և գործունեայ ծառայութեանցը յիշեալ երկու տերութեանց մէջ պատահած գործոց համար : Բոլոր Պարսկաստանի Հայերը մեծապէս ուրախացան այս արժանաւոր պատուոյն որ եղև մահտեսի Յօհաննէս ազանին , ապա ուրեմն անտարակոյս իւր քաղաքակցոց սիրտը կըկնայատիկ պիտի բեր կրի այս բարեբաղդ գիպուածոյն վրայ :

« Յիշեալազնուածեմար պատուական անձը մեծ յարգ ունի վեհափառ Շահին , փոխարքային և տերութեան բոլոր նախարարաց առջև . և իւր ազգատիրական ինամբը անպակաս է միշտ իւր բոլոր համազգեաց վրայ :

« Պարսկաստան հանգստութե մէջ է առ այժմ , և խորաստի խռովութիւնը կը յուսայորի թէ մօ

տերս բոլորովին պիտի վերջանայ՝ տերութեան առաջին պաշտօնատար վեհափայլ Վաթի Նիզամ Սիլիս թաղի խանին խոհեմ ընթացքով :

« Մայրաքաղաքիս առուաւորը բիշժամանակէ հետե սխաւ յաջող փոփոխութիւն մը ստանալ : Պաշտարայէն 500 ուղտի կարուան մը հատու այս օրերս , և գրեթէ 300-000 թիւմէնի արժողութե ասորանք և փող բերուա : Նոյն երկրէն ուրիշ կարուան մը ևս կըպատուի , և ան ալ կըսեն թէ 200-000 թիւմէնի արժողութեամբ ասորանք և փող պիտի բերէ : Այս բանի օրս շուկաները գոց են Նեղիու զի պայրամին պատճառաւ որ սղ լիւրաբար 15օր կըսե է , մարտի 9էն սկսեալ : Բայց պայրամէն ետե անտարակոյս շատ առեւտուր պիտի ըլլայ , և Բնգիւղի բամպակեղէն ձեռագործները կերտի թէ աղէկ գինեքով պիտի վաճառուին » :

Անցեալ շաբթու ընտանեաց տէր յոյն մը գիշեր ատեն ինքզինքը հոր նեղեղով խող ուեցաւ : Այս մարդը չբաւորութեան պատճառաւ ժամանակէ մը ՚ի վեր յաւաստութեան մէջ ինկած է եղեր կըսեն :

Այս օրերս Այ իլիայի կողմը մէկ տաճիկ մը սպաննեց յոյն հովիւ մը՝ մէջընդին սաստիկ կուրպատահէն ետե : Մարդասպանը իսկոյն բռնուեցաւ և բանտը դրուեցաւ :

Արկիթայի Արքայի լրագրոյն մարտի 15և 30 թերթերը ընկալաք անցեալ շաբթու : Վերջին թերթը գրեթէ միայն Հայաստանի և Արգանի մէջ եղած հին վէճը կըպարունակէ , երբ որ Հայաստանը յարգոյ պարուն Վրիտան Վարձանեանին վերադարձութիւնը կըհրատարակուէր : Իսկ մարտի 15 թերթին մէջ տրամուրթեամբ կըխորհուր , թէ սաստիկ խռովութիւն և արիւնահեղուր պատահեր է ՚ի Սպահան որուն կից է Ար Գուրան :

« Ի 19 յունիսի 1850 ութն հազար զօր հասին , կըսէ » ՚ի թէհրանոյ 11 թիւմութեք և հրաման սաստիկ յարգանք Պարսիկ կարուանուրէլ զգլխաւոր սպառաճաց : Մարգպան զարագամ առաքեաց առ դեպեան , և նա յետ բազում պատ ՚ի պատ պատճառանոյ արեւու շարեան զսեպայ գիրկութիւն քաղաքին : Հրաման արար մարգպան , և զօրք սկսեալ ՚ի Շահ անուանեալ հրոպարակէն կըյժտմեհար քանդեցին մինչ ՚ի Չարու Շիրակի ՚ի Լոբնոն , ՚ի Բիլաբատ և այլն , և զհին յարեզանի դարձուցին անինոյ կատարելով զայր , զին և զձեր և զտոյն զմար և զանատուն միանգամայն : Յասէ անհղ արշուանոցի զարհուրեալ գեղեկան զմեզ հանել ասնել զնուս (զգլխաւոր սպառաճաց) ՚ի Արմ , և անո պատել վասն կրկին հրամանի թագաւորին : Առ մարգպան զայր և զձի զնտ արձակեալ նորս կաւա ասի , զանեանեան և զքաղաքին խռովութեան գող արեցոյ » :

Արքեպիսկոպոսը շոգենաւ ուխտաւորներու հասած նա մակները կըծանուցանեն , թէ Աստուրիոյ վեհափառ կայսրը հասեր է ՚ի իլիւալ քաղաքը :

ԱՐՄԱՆԵԱՆ ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐՄԱՆԵԱՆ

Չմիւսնիս , 12 Մայիսի :

Խիտ քիչ փոփոխութիւն եղաւ քաղաքիս առևտրոյն մեր վերջին թերթէն ետե : Բամպակները 240-245 դուրու չի կուրուին : Ղէհրին իջաւ , և 14 դուրու չի առնող չկայ : Արքանի գինը 105 դուրու չէ չէքին : Փալամուտը հանգարտութեան մէջ է . նմանապէս ցորենը . որուն քիլէն 14-18 դուրու չի հաղիւ թէ կըվաճառուի ըստ տեսակին :

ՃԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Այս լրագիրը երկու շաբթու անգամ մը ուրբաթ օրը կը հրատարակուի : Տարեկան գինը 120 դուրու չէ կանխիկ վճարելու մը որ կուզէ . կրնայ ստորագրուել . Իսկ Վարչարանայ Արալատան գրաստանը . իսկ ուրիշ քաղաքացի համար՝ անո կընշանակելով լրագրոյս յարգի գործակալաց անու անքը , որք են .

Կատանդուպոլիս՝ Պերդեաեան պատուէի պարոն Աւետիս . որուն գրաստանը ՚ի Վեդր խոնն է :

Արուստ Անտաղուի Ենիքութեան գործակալ Պարթեյ սող Ճշմարտախոսեան :

Աղեքանդրիս՝ Երուսաղէան Գեորգ ազա :

Գահիրէ՝ Եղիպարեանց մահտեսի Յակոբ սող :

Յոպպէ՝ Բուսիոյ և Մաղեալ Կահանայ Ազիլիոյ հիւպատոս Յակոբ սող Ս . Սուրանտեան :

Թրեալ՝ Ազոթեան Աբրահամ սող :

Կարին՝ մահտեսի Յարութիւն սող Ղաղապանց :

Դուրեթ՝ սող թովմաս Ճէլալեանց :

Պոլտոս՝ Անգիւղի առաջին թարգման սող Խաչիկ Մարտիան :

Կարկաթո՝ պարոն Յովհաննէս Աղեպեանց , կարգավար մարդասիրական ճեմարանին Հայոց :

Հրատարակիչ և տէր լրագրոյս : Ղալապալատեան :